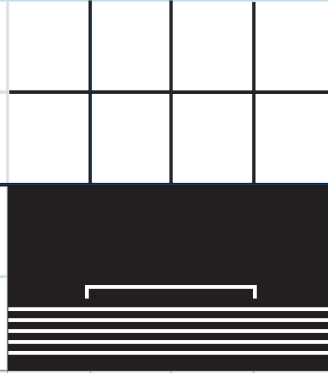

MÜZİK VE ÇALGI ÖĞRENİMİ İÇİN STRATEJİ REHBERİ I

Öğrenme Stratejileri

Hamit YOKUŞ
Tuba YOKUŞ

Yrd. Doç. Dr. Hamit Yokuş
Yrd. Doç. Dr. Tuba Yokuş

Müzik ve Çalgı Öğrenimi İçin Strateji Rehberi I Öğrenme Stratejileri

ISBN 978-605-364-105-6

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2010, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Kasım 2010

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Gürleyik
Kapak Tasarımı: Salih Bayçu
Baskı: Ayrıntı Matbaası
(Ankara-0312-394 55 90)

YAYINEVİ

adakale sokak 4/1 yenişehir-ankara

tel: +90 312 4306750-51 (pbx)

belgeç: +90 312 4354460

gsm: 0506 3451936 - 0541 9104545 - 0533 2055230

e-ileti: pegem@pegem.net

DAĞITIM

sağlık sokak 17/a yenişehir-ankara

tel: +90 312 4345424

belgeç: +90 4313738

gsm: 0506 3451937 - 0541 4345424 - 0533 2055231

e-ileti: siparis@pegem.net

YAZIŞMA

P.K.175 06442 yenişehir-ankara

internet: **PEGEM.NET**

Yrd. Doç. Dr. Hamit YOKUŞ

Hamit Yokuş, 1979 yılında Bursa'da doğdu. İlk müzik öğrenimine babası Yaşar Yokuş ile başladı. Piyano eğitimine 1993 yılında Bursa Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde Özlem Odabaşı ile başladı. 1997-2001 yılları arasında, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Nilüfer Yılmaz ve Alexander Mekaev ile piyano eğitimini sürdürdü. 1997-2001 yılları arasında Bursa Büyükşehir Belediye Konservatuarı Türk Halk Müziği Bölümü'nde solfej öğretmenliği ve icra topluluğunda saz sanatçılığı görevini sürdürdü. 1999-2001 yılları arasında Bursa Filarmoni Derneği'nde piyano öğretmenliği; 2001-2003 yılları arasında Bursa Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde piyano ve solfej öğretmenliği yaptı. Aynı yıllar arasında Bursa Nilüfer Belediyesi Müzik Eğitimi Etkinlikleri çalışmalarının oluşumunda yer aldı ve piyano öğretmenliği yaptı.

2003 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim görevlisi olarak göreve başladı. 2005 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı. Yüksek lisans eğitimi süresince piyanist ve besteci Alexander Mekaev ile piyano, armoni ve kontrpuan çalıştı. 2009 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. Doktora eğitimi süresince piyano eğitimine Devlet Sanatçısı Doç. Dr. Mehveş Emeç ile devam etti.

2008 yılında Silifke Belediyesi Kültür Müdürlüğü ve Müzik Eğitimcileri Derneği'nin düzenlemiş olduğu "Eğitim Müziği Beste Yarışması"nda "Yağmur" adlı şarkısıyla mansiyon aldı. 2010 yılında "Sarı Zeybek" başlıklı, daha çok eğitici yönde düşünülerek hazırlanmış on dört Türk halk ezgisi düzenlemesi ve tema ve on iki varyasyondan oluşan, on beş parçalık bir piyano albümü yayınladı. Piyano eğitimi alanında makaleleri ve uluslararası sempozyum bildirileri bulunan; öğrenciliği ve eğitimciliği boyunca piyanist ve eşlikçi olarak çeşitli etkinliklerde yer alan Hamit Yokuş, halen Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Tuba YOKUŞ

Tuba Yokuş, 1977 yılında İstanbul'da doğdu. Gitar eğitimine 1995 yılında Dr. Melih Güzel ile başladı. 2001 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında lisans eğitimini tamamladı. Lisans eğitimi boyunca gitar eğitimini Murat Cemil ile sürdürdü. 2001-2003 yılları arasında Bursa Nilüfer Belediyesi Müzik Eğitimi çalışmalarında gitar öğretmenliği yaptı. 2002-2003 yılları arasında İstanbul M.E.B. Nene Hatun İlköğretim okulunda müzik öğretmenliği yaptı.

2003 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda Öğretim Görevlisi kadrosuyla göreve başladı. 2006 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı. Yüksek lisans eğitimi sürecinde Prof. Dr. Mehmet Durdu Karşlı ile öğretmenlik mesleğinde yeni yaklaşımlar, Prof. Dr. Mustafa Baloğlu ile yönetim psikolojisi çalıştı.

2009 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. Doktora eğitimi süresince gitar eğitimine Yrd. Doç. Dr. A. Aylın Can ile devam etti. Müzik ve gitar eğitimi alanında makaleleri ve uluslararası sempozyum bildirileri bulunan; gitarist olarak çeşitli etkinliklerde yer alan Tuba Yokuş, halen Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

*Bizi eğitim ile ilgili yeni arayışlara yönlendiren
deđerli hocamız Prof. Dr. Mehmet Durdu KARSLI'ya,
tüm müzik eđitmcilerine ve öđrencilerine ithaf olunur.*

ÖNSÖZ

Eğitimin her alanında olduğu gibi, müzik eğitiminde de öğrenciler “öğrenmek” için çeşitli yollara başvururlar. Öğrenme işlevinin etkililiği, öğrenenin öğrenme potansiyelini bilinçli olarak kullanabilme durumuna ya da yeterliliğine göre değişebilmektedir. Diğer bir deyişle, bazı öğrenciler öğrenme işlevini daha etkili olarak gerçekleştirebilirken, bazı öğrenciler ise bilinçsizce çalışma, bilgiyi hatırlayamama, motive olamama gibi faktörlerden dolayı öğrenme işlevini etkili olarak gerçekleştiremeyebilmektedir.

Müzik ve çalgı eğitimi, birçok teknik, yöntem ve stratejik bilgiyi içinde barındırmayı gerektiren; bilişsel, devinışsel ve duyuşsal beceri alanlarını kapsayan karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte öğrenmenin nasıl daha etkili ve kalıcı olabileceğini araştırmak, anlamak ve öğrenmeyi bu doğrultuda planlayarak gerçekleştirmek öğrenmenin etkililiği açısından yaşamsal bir öneme sahiptir.

Bu kitap, müzik eğitimi ve müzik eğitimi kapsamında yer alan çalgı eğitimi alanında eğitimciler ve öğrencilere, öğrenmeyi en etkili şekilde gerçekleştirmek ve iletmeye yönelik yöntem ve teknikleri sunmak, eğitimin çeşitli alanlarında yararlanılan öğrenme stratejilerinin müzik ve çalgı eğitiminde de etkin olarak uygulanmasına yönelik bir strateji rehberi oluşturmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu doğrultuda, öğrenme stratejilerinin müzik ve çalgı eğitiminde kullanılmasına ve uygulanmasına ilişkin kapsamlı ve çeşitlendirilmiş birçok örneğe yer verilmiştir. Ayrıca kitapta, eğitim literatüründe yer verilen öğrenme stratejilerinden bazıları müzik ve çalgı öğreniminde uygulanabilirliklerine göre müziksel açıdan işlevselliğinin artırılması amacıyla farklı boyutlarda ele alınarak yeniden sınıflandırılmıştır.

Ülkemizde müzik eğitimi literatüründe öğrenme stratejilerinin kullanımına ve uygulanmasına ilişkin bir ilk olma niteliği taşıyan bu kitabın akademisyenlere, eğitimciler ve öğrencilere müzik ve çalgı öğrenmeye ilişkin farklı yöntem, teknik ve bakış açıları kazandırarak faydalı olması umuduyula...

Hamit Yokuş

Tuba Yokuş

Ekim, 2010

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

Giriş.....	1
1. Eğitim, Öğretme ve Öğrenme İlişkisi	2
2. Öğrenme Kuramları	4
2.1. Davranışçı Kuramlar	4
2.2. Bilişsel Kuramlar	7
2.2.1. Gestalt Kuramı	9
2.2.2. Bilgiyi İşleme Kuramı	12
3. Öğrenme Stratejileri	14
4. Müzik Eğitimi	16
4.1. Müzik ve Çalgı Eğitiminde Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi	18

2. BÖLÜM STRATEJİK ÖĞRENİCİNİN *STRATEJİ REHBERİ*

1. Dikkat Stratejileri.....	23
1.1. Altını Çizme	24
1.2. Metin Kenarına Not Alma.....	25
Tartışma	30
2. Kısa Süreli Bellekte Depolamayı Arttırıcı Stratejiler	31
2.1. Zihinsel Tekrar	31
2.2. Gruplama	33
Tartışma	38
3. Anlamlandırmayı (Kodlamayı) Arttırıcı Stratejiler	39
3.1. Örtük ve Açık Tekrar	39
3.2. Ekleme.....	40
3.2.1. Benzetimler	41
3.3. Örgütlenme	43
3.3.1. Müziksel Örgütlenme.....	43
3.3.2. Not Alma	64
3.3.3. Özetleme.....	65
3.3.4. Uzamsal Temsilciler Oluşturma.....	75
3.3.4.1. Çizelge, Tablo ve Matrisler	75

3.3.4.2. Hiyerarşik Yapılar.....	80
3.3.4.3. Anahatları Oluşturma.....	82
3.3.4.4. Őematize Etme (Haritalama)	82
3.3.4.5. Okuduđunu Anlama (SQ4R)	83
3.4. Bellek Destekleyici Stratejiler	84
3.4.1. İmajlar	84
3.4.1.1. Yerleřim Yöntemi.....	84
3.4.1.2. Zincirleme Yöntemi	85
3.4.1.3. Askı Sözcük Yöntemi	88
3.4.1.4. Anahtar Sözcük Yöntemi	90
3.4.2. Sözel Semboller.....	91
3.4.2.1. Bař Harflerle Düzenleme Stratejisi	91
3.4.2.2. Kafiye Oluşturma	92
Tartışma	95
4. Geri Getirmeyi (Hatırlamayı) Arttırıcı Stratejiler	96
Tartışma	98
KAYNAKÇA	99

Kuramsal Çerçeve

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Her birey, yaşamı süresince belirlediği hedeflere ulaşmak için belirli bir yol izler. Bireylerin önceden belirlediği bu hedeflere ulaşmak için izlediği ya da tercih ettiği bu yol “strateji” olarak tanımlanmaktadır. Bir anlamda insanın kişiliğini besleme ya da belirli becerilerini ortaya çıkararak yeteneğe dönüştürme süreci olarak kabul edilen “eğitim”, önceden belirlediğimiz hedeflerimizi gerçekleştirmede önemli bir süreci temsil etmektedir. Eğitim yapıları içerisinde bireyler “öğrenmek” amacıyla eğitim alır. Yaşamın her alanında olduğu gibi, eğitim yapıları içerisinde de öğrenmeye dönük olarak bilginin seçilmesinde, düzenlenmesinde veya bütünleştirilmesinde seçilecek *stratejik* yollar beceri alanlarını geliştirme ve hedefleri daha kısa sürede gerçekleştirme sürecinde önemli bir role sahiptir. Öyleyse, öğrenme sürecinde “neyi”, “niçin”, “nasıl” öğreneceğimizi sorgulamak ve bu çerçevede etkili yollar, asıl anlamıyla *stratejiler* izlemek gerekir. Bu doğrultuda öğrenmek için seçilecek, izlenecek yollar ya da kullanılacak işlemler “öğrenme stratejileri”dir.

Öğrenme stratejileri, bireylere kendi öğrenmesini izleme, yönlendirebilme, farklı yeteneklerini keşfetme ve geliştirme gibi yeterlikleri edinmesini sağlayan; bir anlamda da kendi öğrenmesine dönük olarak *farkındalık* kazandıran işlemlerdir. Bu kapsamda müziksel açıdan ele alındığında müzik ve çalgı öğrenimine yönelik becerileri geliştirmek için kullanabilecek stratejileri bilmek, sıralamak, uygulamak ve gerektiğinde alternatif stratejileri kullanmak müziksel hedefleri gerçekleştirmede bireylere rehberlik edecek, öğrenmek için etkili yollar izlemesini sağlayacak; diğer bir yönüyle de *müziksel farkındalık* kazandıracaktır.

Eğitim yapıları içerisinde her alanda öğrenme belirli eğitim programları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Eğitim programlarının en önemli amaçlarından biri öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde ve ilettilmesinde bireyin yaşantısı boyunca edindiği bilgi, beceri, deneyim, tutum ve davranış gibi öğrenmesine etki eden pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler dâhilinde öğrenme her ne kadar bireysel bir sorumluluk gibi gözükse

de öğrenmeye etki eden önemli bir faktör de eğitimcilerdir. Öğrenme sürecinde eğitimciler, öğrenmeye ilişkin aktiviteleri gerçekleştirirken, öğrenciyi öğrenme birimlerinden haberdar etmeli, öğrenmeye ilişkin ihtiyaç ve farkındalık yaratmalıdır. Öyleyse eğitimciler, öğrenmeye yönelik çeşitli yöntem, taktik ve stratejilerden haberdar olmalı ve eğitim sürecini bu strateji, yöntem ve taktikler çerçevesinde planlamalıdır.

Öğrenmenin stratejik olarak planlanması öğrencilerin öğrenme etkinlikleri yoluyla bilgiyi bilinçli olarak yönlendirmelerine, anlamlandırmalarına ve işleyerek gerektiğinde geri getirmelerine imkân tanımayı içermektedir. Bu çerçevede, öğrenme stratejilerinin kullanımı öğretme-öğrenme sürecinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim etkinliklerinde öğrencilerin etkin katılımlarıyla gerçekleştirilebilmekte ve geliştirilebilmektedir.

Diğer taraftan, karmaşık bir süreç olan öğrenmenin temsil ettiği kavramların gerek eğitimciler gerekse öğrenciler tarafından çok iyi algılanması, özümsemesi ve birbirleri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, kitabın birinci bölümünde eğitim, öğretme ve öğrenme ilişkisi ele alınmış; öğrenme bilimi ile ilgili kavramların açıklığa kavuşturulması ve daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öğrenme kuramlarına, bilişsel öğrenme yaklaşımlarına, öğrenme stratejilerine; müzik eğitiminde stratejik çalışmaların uygulanabilirliğine ilişkin ise müzik eğitimi ve müzik ve çalgı eğitiminde öğrenme stratejilerinin öğretimi konularına yer verilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde ise, müzik ve çalgı eğitiminde öğrenme stratejilerinin uygulanmasına rehberlik etmek amacıyla; bilgiyi işleme kuramı çerçevesinde öğrenme stratejileri kapsamında yer alan her bir strateji açıklanarak detaylı ve kapsamlı bir şekilde müzik ve çalgı öğrenimine yönelik olarak değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir. Buna ek olarak, öğrenme stratejilerinin her birinin müzik ve çalgı eğitiminde uygulanabilirliğine ilişkin işlevselliğini arttırmak amacıyla “Kısa süreli bellekte depolamayı arttırıcı stratejiler” kapsamında “zihinsel tekrar stratejileri” ve “gruplama stratejileri” müziksel açıdan farklı boyutlarda ele alınmış, sınıflandırılmış ve örneklendirilmiştir. Yine bu doğrultuda, “Anlamlandırmayı (kodlamayı) arttırıcı stratejiler” kapsamında “örgütlenme stratejileri” ve “özetleme” stratejileri müzik ve çalgı öğrenimi kapsamında müziksel açıdan farklı boyutlarda sınıflandırılarak, bu kapsamda değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir.

1. Eğitim, Öğretme ve Öğrenme İlişkisi

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği, yaşam etkinliğinin kendisini, isteminin ve bilincinin nesnesi yapması ve dolayısıyla bilinçli bir yaşam etkinliği sürdürmesidir (Thomson, 1987). Eğitim, insan kişiliğini geliştirmede kültürel etkenlerden biridir. Bu anlamda eğitim, çevre etkeni olarak kalıtıma dayanmak zorunda, fakat kalıttan daha etkili olarak insanı yeteneklerinin sınırı içinde istediği yönde değiştirme gücüne sahip bulunmaktadır. Bireylerin yetenekleri ve becerileri eğitim yoluyla en son sınırına kadar geliştirilebilir. Eğitimi geliştirmenin en temel ölçütü insan ögesinin geliştirilmesidir (Filiz, 2006).

Her eğitimcinin değişik amaçları temel alarak tanımlamaya çalıştığı eğitimin geçmişten günümüze dek pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1994).”

“Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır (Tezcan, 1997).”

“Eğitim; bireyin doğuştan getirdiği gizil güçlerini ortaya çıkarma ve bunları yeteneğe dönüştürme sürecidir (Karlı, 2007).”

“Eğitim bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir (Demirel, 2009).”

Bu tanımlara bakıldığında eğitimin bir süreç tanımı olarak ele alındığı ve kişinin kazandıklarını anlattığı söylenebilir. Süreç, belli bir sonuca ulaşmak ya da bir oluşumu gerçekleştirmek için birbirini izleyen olayların ya da durumların akışıdır. Bu süreci birbirini izleyen veya birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme olayları ve etkinlikleri oluşturur. Eğitim amaçla başlar, öğretme-öğrenme etkinlikleriyle devam eder ve değerlendirme ile son bulur.

Eğitim sürecinin bir parçası olan öğretme, genel olarak öğrenmenin kolaylaştırılması, öğrenmeye rehberlik edilmesi ve öğrenene öğrenmeyi gerçekleştirmesinde yardımcı olunması süreci olarak ele alınmaktadır (Açıkgöz, 2003). Bu doğrultuda nitelikli bir eğitim, geçerli öğrenmeleri sağlayan öğretim yoluyla gerçekleştirilebilir (Senemoğlu, 2005).

Öğretim kavramının temelinde öğrenme vardır. Karlı (2003)'ya göre öğretme; öğrenmeyi sağlamak amacıyla düzenlenen eylemler dizgesidir. Bu nedenle öğretme, öğrenme koşulları oluşmadan yapılamaz (Karlı, 2007). Bu yönüyle, etkili öğrenme koşullarının oluşturulması için öğrenme ile ilgili pek çok taktik ve yöntemden yararlanılması gerektiği söylenebilir.

Öğrenme değişik biçimlerde tanımlanmakla beraber, eğitimcilerin çoğu öğrenmenin bireyin yaşantısı ve çevresiyle etkileşim kurması sonucu oluştuğu; aynı zamanda bireyin düşünce, duygu ve davranışlarında değişiklik meydana getirdiği görüşünde birleşmektedir (Erden ve Altun, 2006; Çırak, 2007; Sübaşı, 2008; Demirel, 2009).

Öğrenme genellikle kendiliğinden ve yönlendirilmiş olmak üzere iki türlü meydana gelmektedir. Bireyin kendi kendine yaptığı bir eylem ya da yaşantı sonucu meydana gelen davranış değişiklikleri *kendiliğinden öğrenme* olarak kabul edilirken; öğrenmeyi sağlayacak ortamı yaratan başka kişilerin ya da aracın varlığı söz konusu ise bu tür öğrenme *yönlendirilmiş öğrenme* olarak kabul edilmektedir. Yönlendirilmiş öğrenme, öğretme etkinliklerinin sonucunda meydana gelir (Filiz, 2006). Öğrenmenin öğretme etkinliklerinin sonucunda meydana geldiği göz önüne alındığında; öğrenme sürecinde, öğrencilere nasıl öğreneceğini öğretme eğitimin en temel işlevlerinden biri olarak kabul edilebilir. Öğretme etkinlikleri ile amaçlanan; öğrenmenin yönlendirilmesi, kolaylaştırılması ve gerçekleştirilmesidir. Öğrenci, kendi bilişsel süreçleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip değilse öğrenme etkili bir biçimde yönlendirilememektedir.